

כניסת שבת	צאת שבת	
18:38	19:52	ירושלים
18:55	19:54	בני ברק
18:48	19:55	חיפה
18:55	19:53	באר שבע

הנוכחות האלוקית במצוות המוסר פרשת אחרי מות- קדושים

הרב אלעזר וולך, רב מרכז י.נ.ר וחבר הועדה הרוחנית

פרשת קדושים נפתחת בציווי הכולל והנשגב 'קדושים תהיו'. היה ניתן לצפות שהמצוות שיבואו בעקבות פתיחה זו יהיו אלה העוסקות במעשים שבין אדם למקום ובענייני רוממות, פרישות וחסידות.

למרבה ההפתעה המצוות הרווחות בפרשה הינם דווקא המצוות שבין אדם לחברו. נראה שלא נוכל להסתפק בתשובה המוסרית הכמעט מתבקשת, ולומר שכאן לימדה אותנו תורה

זה לא שאני מקל ראש בנכונותה של תובנה זו כשלעצמה, אבל דומני שיש בדברים מסר העומד בתוכנם ושורשם של מצוות בין אדם לחברו.

איש אמו ואביו תיראו - אני יקוק אלהיכם. לעני ולגר תעזב אתם - אני יקוק אלהיכם. ולא תשבעו בשמי לשקר - אני יקוק. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל - ויראת מאלהיך אני יקוק. לא תלך רכיל בעמיק לא תעמד על דם רעך - אני יקוק. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן - ויראת מאלהיך אני יקוק. כך בהמון המצוות המנויות כאן בפרשה בא בסיומם הנימוק, המניע, -אני ה'.

אפילו המצווה האנושית בין אדם לחברו המובהקת ביותר ואהבת לרעך כמוך, מה נאמר בסופה - אני יקוק.

דומה כי באופן בולט מדגישה לנו את התורה ומהדהדת אל קרבנו את המסר לפיו המניע למוסר לאחוה, לחמלה, חסד ושאר מידות טובות ממוצא זה יבואו -אני ה'.

מהו אותו ערך שחשובה כל כך נוכחותו בתשתיתם של היחסים בין בני אדם ולמה הוא נחוץ, הלא האדם מטבעו חפץ בחיים ורוצה בטוב לעצמו ולזולתו.

אין ספק, לטעמי, שאין אנו צריכים לחפש אחרי תקפותם של המצוות המוסריות ולקיימם כמקיימי דבר שאין בו טעם ועילה הנעשים רק מפני הציווי האלוקי. אדרבה, מצוות המוסר נצטוונו בהם לעשותם מפני שהם אמת. מפני מוסריותם. הגע בעצמך הרי שימנע אדם מן הרציחה לא מפני שמתעב את הרצח ומשכיל על זכותו של חברו לחיות אלא מפני שכך צויתה תורה, הרי אין לך עיוות גדול מזה. וכבר האריכו על כך רבותינו הראשונים בכתביהם.

עם זאת, פרשתנו, נראה שמבקשת להטמיע בתודעתו של היהודי, ערך נוסף. ערך העוסק באני בעצמו. ולקיימם כמקיימי דבר שאין בו טעם ועילה הנעשים רק מפני הציווי האלוקי. אדרבה, מצוות המוסר נצטוונו בהם לעשותם מפני שהם אמת. מפני מוסריותם. הגע בעצמך הרי שימנע אדם מן הרציחה לא מפני שמתעב את הרצח ומשכיל על זכותו של חברו לחיות אלא מפני שכך צויתה תורה, הרי אין לך עיוות גדול מזה. וכבר האריכו על כך רבותינו הראשונים בכתביהם.

- המחוייבות, הרגישות, הנאמנות לערכי החיים, ככל שהם נעשים מתוך שיקולים אנושיים גרידא, משמעותם אינה יכולה לעלות לעולם מעבר לנקודת המוצא שלהם - האני.

סביר להניח שגם יהיו לכך השלכות מעשיות במקרים בהם האני מתנגש עם קיומו של הזולת. רק כאשר תודעת האני בעצמה נחוית כמי שקיומה גם הוא ניתן לנו מאת ה' כי אז גם המחוייבות לזולת וראיית צרכיו וטובתו מתיישבים על לבו של האדם ואינם עומדים כדבר המתנגד לקיומו ודורש את צמצום העצמי שלו.

העמדה של המוסריות כבאת כוחה של המוסר העליון. מעמידה את חויית העצמי בעמדה של סיפוק וענווה, שמחה בחלקו ושביעות רצון, אמון וטובת עין. יש לך משהו - קבלת אותו. אתה נותן לזולת - מפני ששניכם קבלתם. אני לא פוגע בזולת לא רק מפני שלא הגון לפגוע. אלא מפני שזכות הקיום שלי מוגבלת עד למקומו של הזולת. כי השמים שמים לה'. ומה שיש לי הוא זה שנתן לי.

בתודעה של 'אני' הופכת המחוייבות המוסרית למניע שאינו נעוץ בצמצום העצמי לזולתי או בטיפול הכדאיות שבנתינת מקום לזולת כאמצעי להביא לעצמי נוחות רבה יותר. היא שואבת את כוחה מהמחוייבות הנצחית הבלתי מוגבלת לשלמות, לנשגב, לנצח. לקב"ה. בכך היא הופכת את מקומו של הזולת יצוק בסלע באותה מידה שמקומו של האני יצוק בסלע. אמור מעתה 'ואהבת לרעך כמוך' שנצטוונו בה בפרשתנו, לא לקבוע את סדרי הקדימויות ביני לבין זולתי ולטשטשן באה המצוה, והלא 'חייך קודמין' לימדונו חז"ל. אלא ללמדנו פשרו של זולת בקרבנו. כאשר אהבת עצמך טבעית היא ונכונה כך גם אהבת האחר וצרכיו, למה שראוי לו, בעלי ערך וצידוק הם, כמוך.

וכך כותב הרמב"ן: "לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו ככל אהבתו את נפשו... אלא מצות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב... ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו ויאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו".

המחוייבות, הרגישות, הנאמנות לערכי החיים, ככל שהם נעשים מתוך שיקולים אנושיים גרידא, משמעותם אינה יכולה לעלות לעולם מעבר לנקודת המוצא שלהם - האני. סביר להניח שגם יהיו לכך השלכות מעשיות במקרים בהם האני מתנגש עם קיומו של הזולת. רק כאשר תודעת האני בעצמה נחוית כמי שקיומה גם הוא ניתן לנו מאת ה' כי אז גם המחוייבות לזולת וראיית צרכיו וטובתו מתיישבים על לבו של האדם ואינם עומדים כדבר המתנגד לקיומו ודורש את צמצום העצמי שלו.